

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Інтер, 2009. 624 с.

6. Мусієнко О.Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: монографія / за ред. В.Ю. Шепітька. Харків: Право, 2009. 168 с.

7. Михайлов О.Є. Кримінологія: навч. посіб. / О.Є. Михайлов, А.В. Горбань, В.В. Міщук. К.: Знання, 2012. 565 с.

8. Антонян Ю. М., Эминов В. Е. Личность преступника. Криминолого-психологическое исследование: монография. Москва: Норма: Инфра-М, 2010. 368 с.

Венгерова Юлія Віталіївна,
аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У кримінальному процесуальному законодавстві предмет доказування відображається у загально-орієнтувальному вигляді відносно усіх складів злочинів. Статтею 91 КПК України визначено вичерпний перелік обставин, що підлягають доказуванню, серед яких:

1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення

кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;

7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [1].

Натомість, у криміналістиці деякі із вказаних елементів є складовими обставини вчинення злочину і, одночасно, належать до обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні.

При цьому, М. В. Салтевський слушно зауважує, що структуру криміналістичної характеристики не можна ототожнювати з обставинами, що підлягають доказуванню. Усі елементи предмета доказування не можуть бути охоплені елементами криміналістичної характеристики, які в основному описують типові властивості та ознаки злочину, проте їх поєднання допускається [2, с. 419].

У цьому контексті слід звернути увагу на розбіжність позицій вчених стосовно того, чи є обставини, що підлягають встановленню, ідентичними обставинам, що підлягають доказуванню у кримінальному процесі.

Як показує аналіз наукової літератури, вчені радянських часів здебільшого ототожнювали вказані поняття. На думку Р.С. Белкіна, А. І. Вінберга, В. Я. Дорохова, Л. М. Корнеєвої та ін., предмет доказування – це обставини, які належить обов'язково встановити у кожному кримінальному провадженні [3, с. 185]. А. П. Рижаков при цьому конкретизує на переліку обставин, що підлягають обов'язковому встановленню у кожному кримінальному провадженні, яке надсилається до суду [4, с. 29]. Втім, прив'язка тільки до проваджень, що мають перспективу та направляються до суду, як на наш погляд, суперечить низці засад кримінального процесу і не дозволяє всебічно дослідити всі обставини справи, де ознаки кримінальних правопорушень на початковому етапі розслідування неочевидні.

На думку К.Ю. Назаренко, загальне коло кримінально- та кримінально-процесуально значущих обставин, які підлягають доказуванню у кожному кримінальному провадженні, визначено у КПК України. Втім, предмет доказування визначається межами складу злочину, із приводу якого ведеться розслідування і розгляд кримінального провадження. Якщо ж говорити про розслідування конкретного виду злочину, то, крім загального кола обставин, зазначених у законі, може виникнути необхідність і у дослідженні інших доказових фактів, які не входять до предмета доказування, але мають важливе значення для розгляду справи по суті. Тому, вчений пропонує до обставин, які підлягають доказуванню віднести такі: 1) передбачені КПК України;

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

2) встановлені диспозицією статті КК України; 3) які не входять до предмета доказування, але мають важливе значення для розгляду кримінального провадження по суті [5, с. 64].

А. В. Журавель вважає, що під час досудового розслідування вирішується широке коло завдань, основними з яких є стратегічні, що впливають з предмета доказування, та локальні, які мають ситуаційну зумовленість та підлягають встановленню під час розслідування окремого різновиду злочинів [6, с. 201].

Виходячи з цього, можна стверджувати, що перелік обставин, які підлягають встановленню, є набагато ширшим, ніж обставини, що підлягають доказуванню, і залежить від конкретної ситуації, її зміни та масштабу тактичних завдань, які необхідно вирішити на певному етапі розслідування.

Водночас, виходити за межі предмету доказування також не можна, оскільки порушуються межі доказування. З цього приводу О.С. Старенький критично зауважує, що необґрунтоване розширення меж доказування зумовлює отримання таких доказів, які вже достовірно встановлені або взагалі можуть не стосуватися відповідного кримінального провадження, що, у свою чергу, призводить до затягування досудового розслідування та судового розгляду, що негативно впливає на самих учасників кримінального провадження. В свою чергу, звуження меж доказування призводить до того, що окремі обставини кримінального провадження недостатньо або не в повній мірі досліджуються і, як наслідок, у кримінальному провадженні з'являються прогалини у встановленні тих чи інших обставин злочину, що не дозволяє, всебічно, повно і неупереджено розслідувати кримінальне провадження, розглядати його під час судового розгляду та приймати відповідне законне та обґрунтоване процесуальне рішення [7, с. 106].

Загалом, злочини у сфері туристичної діяльності можуть мати достатньо тривалий характер і складатися з ряду етапів, що мають місце у різні часові періоди. Тому, встановлення обставин на кожному етапі матиме значення для з'ясування об'єктивної істини у таких справах.

На підставі узагальнення слідчої практики можна навести перелік загальних обставин, що підлягають встановленню та доказуванню у справах щодо злочинів, вчинених у сфері туристичної діяльності: чи дійсно дії, пов'язані із туристичною діяльністю, мають ознаки складу злочину; чи не мали місце злочинні дії, вчинені під прикриттям туристичної діяльності; якого виду туризму стосувалися дії злочинців; в чому полягали підготовчі дії, дії з безпосереднього вчинення та приховування злочину; яка тривалість дій щодо досягнення кінцевого результату; в яких місцях учинялися злочинні дії, дані щодо обстановки вчинення злочину; кількість та характер участі кожного із злочинців у

вчиненні злочину; відомості, що характеризують кожного злочинця та визначають ступінь вини; конкретні наслідки діяння; причини та умови, що сприяли чи перешкождали учиненню злочину; чи не було під час злочину вчинено інших правопорушень тощо.

Отже, злочини, пов'язані з туризмом, можуть мати тривалий характер і складатися з ряду етапів, що мають місце у різні часові періоди. Тому, встановлення важливих обставин на кожному етапі є запорукою успіху та надає можливість з'ясувати в цілому механізм вчинення злочину.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі): підруч. / М. В. Салтевський. К.: Кондор, 2008. 558 с.

3. Теория доказательств в советском уголовном процессе. Часть общая/ [Р. С. Белкин, А. И. Винберг, В. Я. Дорохов, Л. М. Корнеева]. М. : Юр. лит., 1966. 584 с

4. Рыжаков А. П. Уголовно-процессуальное доказывание: понятие и средства / А. П. Рыжаков. М.: Инф. издат. дом «Филинь», 1997. 212 с.

5. Назаренко К.Ю. Методика розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом: монографія / К.Ю. Назаренко Дніпро: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 172 с.

6. Журавель В.А. Система слідчих дій та тактичні операції в структурі окремої криміналістичної методики розслідування злочинів // Вісник Академії правових наук України. 2009. № 2 (57). С. 197 – 202.

7. Старенький О.С. Щодо визначення поняття меж доказування у кримінальному провадженні // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". 2014. №1(9).

Павлик Микола Петрович,
аспірант кафедри криміналістики
та судової медицини,
Національної академії
внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПІДГОТОВЧІ ЗАХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ ЗА КОРДОНОМ

У криміналістичній літературі тактичні та психологічні аспекти допиту розроблені достатньо, про що свідчать роботи: В.П. Бахіна, В.К. Весельського, В.К. Лукашевича, Є.Д. Лук'янчикова, Н.І. Порубова, В.Ю. Шепітька та інших вчених. Між тим, провадження допиту при